

SAJTÓSZEMLE

(2025.08.15.)

NEB TAGOK-, KUTATÓK EGYÉB SAJTÓMEGJELENÉSEI

- [AZ ESTE: A HATÁRÁTLÉPÉSEK C. DRÁMA – AVAGY A SOPRONI NEMZETI SZÍNHÁZ DÍJNYERTES PÁLYAMŰVÉRŐL](#)

HÍREK, TUDÓSÍTÁSOK, PUBLICISZTIKÁK, INTERJÚK

- [SORSVÁGTA - AZ ÖREG VENDÉGE DÖBRENTAI KORNÉL KOSSUTH-, ÉS JÓZSEF ATTILA DÍJAS KÖLTŐ](#)

ESEMÉNYEK, PROGRAMOK, ÉVFORDULÓK, KÖNYV -és FILMKRITIKÁK

- [A SZABADSÁG LEVÉLTÁRA](#)
- [EMBERMENTÉS A BUDAI BARLANGBAN: ÍGY HALT MÁRTÍRHALÁLT A VÁR OSTROMAKOR AZ EVANGÉLIKUS LELKÉSZ](#)

NEB TAGOK-, KUTATÓK EGYÉB SAJTÓMEGJELENÉSEI

Az este: A Határátlépések c. dráma – avagy a Soproni Nemzeti Színház díjnyertes pályaművéről

MEDIAKLIKK.HU - 2025.08.14.

A Határátlépések c. dráma –avagy a Soproni Nemzeti Színház díjnyertes pályaművéről.

Az este – a mai házigazda Csatári Bence, a Nemzeti Emlékezet Bizottsága tudományos főmunkatársa, vendége Bajnai Zsolt író, újságíró, szerkesztő, kulturális menedzser.

A beszélgetés ezen a linken visszahallgatható:

https://mediaklikk.hu/radio-lejatszo-kossuth/?date=2025-08-14_19-05-01&enddate=2025-08-14_19-36-39&ch=mr1

Kulcsszavak:

#rádió #online

[Vissza a tartalomjegyzékhez](#)

HÍREK, TUDÓSÍTÁSOK, PUBLICISZTIKÁK, INTERJÚK

Sorsvágta - Az Öreg vendége Döbrentei Kornél Kossuth-, és József Attila díjas költő

PESTISRACOK.HU – 2025.08.14.

Döbrentei Kornél új verseskötetének költeményeiben azokat az orwell-i (Orwell 1984) igazságokat kutatja, amelyeket máig a hazugságokkal fedik el. Nem véletlenül írta József Attila Thomas Mann üdvözlés versében: „...Te jól tudod, a költő sose lódit: az igazat mondd, ne csak a valódit...” Döbrentei Kornél úgy látja, hogy a XXI. században sem történt meg az erkölcsi megtisztulás. Az életünk tele van a hazugság kényszerképzeleteivel és a történelmünk meghamisítói miatt alvajáróként éljük a történelmünket.

A Sorsvágta kötet azért született - erősíti meg a Kossuth -díjas költő, Döbrentei Kornél -, mert mint sok író- s költő társam, én is a magyarság megmaradásáért érzek felelősséget.

Féltem a hazámat, - szögezi le a költő - bár az utóbbi tizenöt évben úgy érzem, hogy Magyarország jó kezekben van.

Döbrentei Kornélt nem hagyja nyugodni Trianon és következményei. Ezért bukkan elő verseiben Nyíró József, Kós Károly, Tamási Áron, Sütő András... Ezt írja az Isten igájában című versében, Nyíró József emlékére: „Kozmikus erővel gyökérzik a tájba,/ mint mind a székelyek,/ Isten igájában nem csappant a válla,/ és a dereka sem görnyedett...” Döbrentei hiszi, hogy a sors vagy akár a sorstalanság előre meg van írva. Mint minden népnek, így a magyarságnak is megvan a maga sorsa. Persze vannak, akiket ez nem érdekli.

Ezért ír a Szamuely utódokról, akik megtagadják a közös sorsot és nem értik ötvenhat üzenetét. Nem értik az olasz-római csapat és szurkolóközönsége dalát, amely kiállt 1956 mellett és megénekelte a budai-pesti srácok és a forradalmár munkások hősiességét. Döbrentei fájjalja, hogy a kommunisták bűneikért nem feleltek -csaknem száz millió embert pusztítottak el- és nem volt egy nürnbergi per a bolsevisták ellen, ahogyan meglakoltak a nácik a bűneikért. A költőt azért az

megnyugtatja, hogy író-és költő társai közül, még „az égi csapat is” sokan vannak, akik a magyarságban és a magyar útban gondolkodnak, gondolkodtak.

<https://pestisracok.hu/pstv/2025/08/dobrentei-kornel-az-oreg-sorsvagta-verseskotet-versek>

[Vissza a tartalomjegyzékhez](#)

ESEMÉNYEK, PROGRAMOK, ÉVFORDULÓK, KÖNYV -és FILMKRITIKÁK

A szabadság levéltára

MAGYARNARANCS.HU - 2025.08.13. - SZERZŐ LEGÁT TIBOR

Harminc éve költözött Budapestre a Szabad Európa Rádió archívuma, s lett annak a hatalmas gyűjteménynek, a Blinken OSA Archivumnak az alapzata, amely leginkább a 20. század második felére, a hidegháborúra, a szocialista korszakra és annak utóéletére fókuszál.

Az intézmény, amely a kedden, augusztus 12-én 95. születésnapját ünneplő Soros György támogatásával indult el, Budapest öntudatának és szabadságának is fontos letéteményesévé vált.

„A Szabad Európa Rádiót és a Szabadság Rádiót működtető amerikai kormányhivatal jóváhagyta azt a javaslatot, hogy Soros György, magyar származású amerikai üzletember kezébe kerüljön a két rádióállomás kutatóintézete és archívuma” – közölte 1994. június 2-án a Világgazdaság a The Wall Street Journalra hivatkozva. Mint írták, a kormányhivatal Sorossal egy „új Közép- és Kelet-Európával foglalkozó kutatóintézet felállításáról egyezett meg”, az archívum „megőrzését és számítógépesítését” Soros Nyílt Társadalom Alapítványa finanszírozza. „A közép-európai szerepvállalásáról ismert üzletember legalább 15 millió dollárt költ majd az elkövetkezendő négy évben a terv megvalósítására” – írták a cikkben, hozzátéve, hogy a Szabad Európa müncheni rádióállomásait és stúdióit bezárják, az intézmény Prágába költözik és „takaréklángon” folytatja; az új kutatóintézetet és archívumot az 1991-ben alapított, és ekkor már Budapesten működő Közép-európai Egyetemre (CEU) bízják. „Nem vitás, hogy a hírt nem fogadják majd nagy örömmel azokban az országokban, ahol alapítványaim működését és kiállítását a sajtószabadság mellett összeesküvésként fogják fel” – nyilatkozta a Világgazdaságnak Soros, aki arról is beszélt, hogy tapasztalatai nyomán fel kellett adnia a korábbi „romantikus” stratégiáját.

A rendszerváltás csalódása

Az 1984-ben életre hívott budapesti Soros Alapítvány a rendszerváltásig a demokratikus átalakulásnak, a kommunizmus ellenzékének a legnagyobb támogatója volt. Ám az alapítónak a rendszerváltás után csalódottan kellett tudomásul vennie, hogy a szabadság rövid eufóriájában nem az általa támogatott nyílt társadalom ideája erősödött meg. (Amelyben – Kis János egykori definíciója szerint – „egyetlen vallás, egyetlen világnézet, életfelfogás, egyetlen kultúra sem törekedhet kizárólagosságra”, és alapvető emberi jog, hogy „magunk döntsük el, milyen meggyőződésekkel, milyen kulturális mintákkal azonosulunk, és milyen célok jegyében vezetjük életünket”.) A kommunizmus éveiben a szőnyeg alá söpört szélsőséges nacionalista, antiszemita eszmék és ideológiák meglepően rövid idő alatt éledtek újjá, s teljesedtek ki először a délszláv háborúban.

„Azt reméltem, hogy nemzetközi intézmények és nyugati államok is csatlakoznak hozzám. Meg is tették, csak nem olyan mértékben, mint ahogy reméltem. És emiatt, a forradalmi lehetőségeket elmulasztó helyzetben megerősödtek a nacionalista és többé-kevésbé megint csak zárt társadalom irányába mutató tendenciák. Amiről úgy hittem, hogy pár év alatt megvalósítható, arról kiderült, hogy hosszú folyamat lesz, és végső eredménye teljesen bizonytalan” – nyilatkozta az üzletember a Magyar Hírlap 1995. június 24-i számában, hangsúlyozva, hogy legfőképp a „nyugati demokráciákban” csalódott.

(...)

<https://magyarnarancs.hu/belpol/a-szabadsag-leveltara-277143>

[Vissza a tartalomjegyzékhez](#)

Embermentés a budai barlangban: így halt mártírhalált a Vár ostromakor az evangélikus lelkész

SZEMLELEK.HU – 2025.08.15. - SZERZŐ HAJNAL GÉZA

Hogyan éltek az 1945-ös ostrom idején a Budai Vár egyik barlangjában a helyi evangélikus gyülekezet tagjai, és miként halt vértanúhalált egyik vezetőjük, Bagár Iván? A lelkész most kiadott Hét és fél deka kenyér című naplójáról Hajnal Géza, a várbarlangokat évtizedek óta kutató mérnök, a témára szakosodott irodalmár írt személyes hangvétellű recenziót.

„Ha csak egy pohár vizet ad is nektek valaki inni azért, mert Krisztuséi vagytok, bizony mondom nektek, nem marad el a jutalma.” (Mk 9,41).

A közelmúltban jelent meg a Luther Kiadó gondozásában Bagár Iván evangélikus lelkész budavári ostromnaplója Hét és fél deka kenyér címmel. Megörültem a felkérésnek – írnék-e a kötetről recenziót –, mivel mérnökként több mint harminc éve kutatom a Várbarlangok vízháztartásának kérdéseit (óhatatlanul kapcsolódva a téma geológiai, régészeti, történeti és építészeti vonatkozásaihoz), és jó tíz éve foglalkozom a 20. század vészterhes időszakainak naplóival, rabságban született irodalmával. Így fokozott érdeklődéssel, szinte egy szuszra olvastam el a Venásch Eszter alapos szerkesztői munkáját is dicsérő könyvet. A naplót lábjegyzetekkel, névtárral és értelmező tanulmánnyal ellátó szerkesztővel fel is vettem a kapcsolatot, de erről később. Az elegánsan visszafogott kiállítású kötet a megjelenését szívügyének tekintő Fabinyi Tamás előszavával indul, melyben a – korábban a Várban lelkészként szolgáló – püspök a barlang bibliai értelmezését tekinti át.

A budai Várhegy kialakulásakor végbement geológiai folyamatoknak köszönhetjük a természetes üregrendszert, mely a hévizek feltörésekor képződött az édesvízi mészkőben és határrétegén, a hegy fő tömegét adó budai márgában. Majd az ember a maga hasznára alakította ezeket az üregeket; összekötötte, betömte, kitágította őket, attól függően, éppen mire volt szüksége: védelemre, vízre, raktárra vagy éppen börtönre. És innen ered a sokféle elnevezés: barlangpince, mélypince, sziklapince, törökpince, üreg stb. E kettős eredet példajaként éveken át vetítettem a Múzeumem hallgatóinak azt az üreget, melyben Bagár Iván és társai (anélkül, hogy tudtam volna róla) átvészelték az ostromot. A '90-es években már lefalazott üreg a téglafalazatú boltíves pincéből nyílik (Bagár pontosan számba veszi: 23 lépcső vezet le oda), egyik végében szép kőzetgyűrődések voltak láthatók, a másik részén két elkorrodálódott acélgerenda tartotta a sziklafőtét, akkora lyukkal a közepén, melyen átfért a kézfejem.

A háború idején az üregből más részek is megközelíthetőek voltak, erről egyik bejegyzésében ír Bagár. A könyv egyetlen hiányossága – amit az esetleges második kiadásban érdemes volna pótolni –, hogy nem nagyon követhető, mikor merre jár a napló szerzője. Az evangélikus gyülekezet épületegyüttese az egykori Verbőczy (ma Táncsics Mihály) utca – Bécsi kapu tér – Tárnok utca háromszögben helyezkedett el, magában foglalva a templomot, a lelkészi lakásokat és irodát, a szeretetházat és az iskolát. Ha ezt egy kis helyszínrajzon be lehetne mutatni, az sokat segítené az

olvasóknak. A harmincas-negyvenes évek Fortepan képeit nézegetve magam odáig jutottam, hogy a templom Tárnok utcai odafalánál állt a kétszintes iskola, mely az ostromban elpusztult. Nyilván a templom helye ismert, de a többi rész nehezebben azonosítható. A pince és a barlang a Táncsics Mihály utca felől közelíthető meg, és emlékeim szerint a Tárnok utca alá nyúlik, régebbi térképeken is így rögzítették.

A könyvbemutatón, és előtte a pincében megnyitott tárlaton többen is kiemelték, hogy a kötetet nem egy ember, hanem az ebbe a mikrokörnyezetbe beszorult harminc-negyven fős közösség naplójaként érdemes olvasni.

Ez számomra jó darabig nem volt nyilvánvaló, ám a végére megértettem, hogy valóban ez a helyes értelmezés. Sokáig azonban úgy tűnt, hogy egy halálra rémült, kissé talán kényszeres, örök aggodásban élő fiatal férfi szikár sorait olvasom, melyben tömondatokban számol be az eseményekről, napjában többször jelezve, hogy mennyi az idő – mintha folyton az óráját nézné, „teljen már el valahogy!” –, hányadik napja tart az ostrom, mit evett, miket énekeltek az esti áhítaton, és mit hallottak a harcokról. Utóbbiakat minden reflexió nélkül közölte, tán ezért is okozott eleinte csalódást a szöveg, összevetve mondjuk Zimándi Pius premontrei szerzetes háborús naplójával, aki minden állításnak utánajárt, és szinte előre látta a fejleményeket. Ugyanakkor be kell látnom, az összehasonlítás értelmetlen; más alkatú emberek megnyilatkozásai ezek, sokban hasonlító, ám számos mozzanatban eltérő élethelyzetekben. Bagáréknál nem szólt rádió, alig érkeztek újságok, és a létfenntartáshoz szükséges napi teendők sem tették lehetővé számukra helyzetük pontos meghatározását.

Ezzel együtt a lelkész naplója mégiscsak együtt olvasható a 2003-ban a Várbarátok Köre által kiadott Élet az óvóhelyen című kötet három vári naplóírójának szövegével. Különösen is Széchényi Viktoréval, aki ugyancsak a Polgárvaros északi részén, az evangélikus templomhoz közel élte át népes családjával az ostromot, hívő katolikusként a Mátyás-templom helyett a barlangrendszerben „katakombamisékre” járva, és Isten irgalmában bízva, ahogy Bagár Iván és gyülekezete is a Teremtő oltalmát kereste. Mindketten túléltek a legnagyobb gyötrelmeket, de a békének már nem örülhettek, mert 1945 áprilisában hunytak el. A már idős gróf többségében ugyanazokat a híreket vette a front alakulásáról, mint a lelkész, s szüntelenül kételkedett igazságtartalmukban, jellemzően a „Hiszi a piszi!” fordulattal élve. Az összehasonlítás persze bizonyos szempontból indokolható: a kötet szerkesztője a lábjegyzetekben a képet rendre Ungváry Krisztián Budapest ostroma című kötetének

részleteivel, a mikrokörnyezet eseményeit pedig a Kolozsi Piroska által – ugyanazon az óvóhelyen, mint Bagár Iván – vezetett napló soraival egészítette ki.

A reflexió mellett a humor is hiányzik Bagár naplójából, ami megint csak érthető. A lelkész állandó aggódása szeretett felesége és néhány hónapos gyermeke távollétéből táplálkozott, hiszen ők a Dunántúlon, a szülői házban kerestek menedéket. Bagár előre gondoskodott erről, miközben ő a szolgálati helyét választotta. Szép lassan bontakozott ki előttem ennek a félelemnek a gyökere – az ostrom végére kilenchnapos Bendegúzt édesapja összesen két hétig láthatta –, s közben az is világossá vált, mekkora áldozatot hozott csöndesen és szerényen végzett munkájával az óvóhelyre szorultakért.

A napló elején úgy tűnt, a lelkész passzív szemlélője és elszenvedője az eseményeknek: alig ír például a társairól, csak egyes szám első személyben beszél, külön étkezik, s – a naplóból átlépve a levél műfajába – folyvást a szeretteit szólongatja. Néhány tucat oldal után aztán egyre jobban körvonalazódik az a rengeteg fizikai munka és cselekvés, amit a közösségért tesz. Favágás, hólapátolás, romeltakarítás, sírásás, kenyérbeszerzés, adminisztratív ügyek intézése, valamint a – végzetéhez is vezető, ám a megmenekültek számára az életet jelentő – víz beszerzése és hazahordása tartoztak az állandó feladatai közé. Bagár segédlelkészként szolgált a vári gyülekezetben Sréter Ferenc lelkész mellett, aki olyan elszántan, önmagával mit sem törődve dolgozott övéiért, hogy az helyettesét is magával ragadta.

A naplóíró Feri bácsiként emlegeti a nála mindössze hét évvel idősebb principálisát, aki számtalan esetben élete kockáztatásával ment át Pestre hittársaihoz, erőt önteni beléjük, illetve élelmet vagy gyógyszert beszerezni. Tíz-húszkilós, babbal, krumplival megrakott hátizsákkal cikázott vissza a Várba, alig győzve kitérni a süvítő golyókat és repeszeket. Mivel Bagár sokszor főleg Sréter tetteiről számol be, ezért is értettem meg lassabban, hogy a két lelkész természetes munkamegosztásáról volt szó: Bagár inkább a ház körüli dolgokban állt helyt, Sréter pedig a tágabb környezettel tartotta a kapcsolatot. Az áhítatok és istentiszteletek dolgában eleinte „Feri bácsi” vitte a prímet, de a helyzet romlásával egyre többet bízott ebből is a helyettesére.

Nem feledkezhetünk meg a temetések jelentőségéről sem. Több esetben az összeroncsolódott testeket nem volt hol elhantolni a fagyott, sziklás kőzettel vegyes talajban – sokszor bombázások közepette –, a búcsúszertartásra pedig lelkész

hiányában nem volt mód. Ilyen eset számos előfordult a fővárosban; a havazás és a bombázások miatt Szabó Dezsőt, Az elsodort falu népszerű íróját például hetekig nem tudták elföldelni szekrényekből összetákolt koporsójában a Rákóczi téren.

Bagár hozzáállásában talán az egyik legnagyobb fordulatot a szétbombázott, szemben lévő épületben lakó Kiss család halála, törmelékek alóli kiszabadítása, sírjuk megásása és beszentelése jelentette, mivel mindegyik folyamatban részt kellett vennie.

Érzékelhető a szövegből, ahogy írója egyre inkább elengedi a megszokottat, „kilép a komfortzónájából”, és valósággal belezuhan az ismeretlenbe.

Ilyen például az elpusztult lovak húsának fogyasztása. Először még rácsodálkozik, amikor valaki levág egy darabot a tetemből, néhány nappal később pedig maga is lóhúsból készült ételt fogyaszt. Ízlik neki, jóllakik vele. Lassan minden elvész körülötte, és már annak is örül, ha napsütésben lapátolhat néhány órát.

A fény és a sötétség mint ősi keresztény szimbólumok ebben a nyomorúságos helyzetben zsigerekig hatóan érintették meg az embereket. Többen egy hónapnál is tovább nem érzékelhettek természetes fényt az ostrom idején. Bagár az óvóhely leírásakor bemutatja a vertikális elrendezést is: felül, a boltíves pincében voltak a szeretetház lakói a nővérekkel tizenketten, itt volt a sparherd, az edények és az élelem. A boltív teteje fél méterrel túlért az utcaszinten, ott szűrődött be valamennyi fény, a barlangban viszont sötétség honolt, ha nem gyújtottak petróleumlámpát vagy gyertyát. Hierarchiához szokott katolikusként rácsodálkoztam, miként történhetett, hogy a barlangban a lutheránusok is hierarchia szerint rendeződtek: az alsó üregben másfél tucat fekvőhelyen húzódtak meg a lelkészek, „Feri bácsi” családtagjai, rokonai és más hozzá közel álló személyek. Hogyhogy a vezetők kerültek a biztonságosabb óvóhelyi részbe? Kérdésemre a kötetet szerkesztő Venásch Eszter a beszűrődő fénnel, a fűtéssel (a mélyebben lévő barlangban 14-16 fok az állandó hőmérséklet) és az idős hölgyeknek túl nagy akadályt jelentő lépcsősorral indokolta az elrendezést. Ráadásul a lelkészek ki-be jártak dolgozni, magyarán jóval több kényelmetlenséggel, sötétséggel, hideggel, lépcsómászással kellett megbirkózniuk, mint idős gondozottjaiknak. Erősebb légicsapás idején pedig utóbbiak is levonulhattak a barlangba.

A másik két keresztény szimbólum, amely megjelenik Bagár Iván naplójában, a kenyér és a víz.

Krisztusra utalnak, az életet jelentik. Ennek a kettőnek a hiánya és a beszerzése adta a legtöbb feladatot a közösség szolgáinak. A kenyér fejadagja fokozatosan csökkent harmincról hét és fél dekára (innen a könyv címe), kenyérjegyet kellett vételezni hozzá, s így is rengetegszer tértek vissza üres kézzel a hajnali sorban állás után a környékbeli pékektől. A víz a kenyérnél is nélkülözhetetlenebb, s a háború megtanította az embereket akár fél litert is úgy felhasználni, hogy abból igyanak, főzzenek, mosakodjanak.

A vári barlangrendszer fontos tartozékai az ásott kutak, melyek száma a török korban még száz fölött volt, s a háború idején húsz-harminc adhatott még vizet. Ám hozamuk változó volt, és az óvóhelyeken összezsúfolt több ezer ember miatt előbb-utóbb mindegyik elapadt. A Várszoknyán, a nyugati és a keleti lejtőkön több helyütt szivárogtak kisebb hozamú források; Bagár Iván időnként a Hunfalvy utcai Kristály-forrástól cipelte fel kettésével a vödröket. Úgy hitte, annak vize valóban kristálytiszt, ami nem volt így, de a budai márga és a kiscelli agyag megszűrhetette annyira a hegyen beszivárgó csapadékot, hogy nagyobb gondot ne okozzon. Bár a naplóból nehéz kideríteni, honnan vételezett víz okozott sokaknál diftériát, egy idő után csak forralt vizet volt tanácsos fogyasztani. A kutak és a források hozama messze nem volt elegendő, így a legtöbben a környékről két vízgyűjtőmedencéhez jártak vízért – az egyik a Magdolna-torony, a másik a Mátyás-templom közelében volt.

Mint a templom ministránsa már kamaszkoromban sok történetet hallottam arról, hányan haltak meg vízhordás közben, amikor, légiriadó nem lévén, előmerészkedtek a barlangpincékből megtölteni a vödröket. Ilyen részletesen azonban még nem olvastam erről, ahogy Bagár naplója megörökíti. „Feri bácsival”, egy másik férfival és egy fiúval indulnak el a Magdolna-toronyhoz, s még nem töltik fel az összes vödröt, amikor megindul az aknabombazápor. A fiú ott rögtön szörnyethal, a két lelkész pedig súlyosan megsérül. Bagár testébe öt helyen fúródik repesz – nem nehéz Krisztus sebeire asszociálnom, különösen a történet végét ismerve. A lelkész ugyanis több mint két hónap szenvedés után, április 23-án vérmérgezésben meghal. Több helyen is kezelik a sebeit, végül jobb híján a Sziklakórházba szállítják, de kötszer és gyógyszer nincs megfelelő, ezért úgy kell eltávoznia az élők sorából, hogy sem feleségét, sem gyermekét nem láthatja viszont.

Vértanúhalált hal, hiszen „nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint aki életét adja barátaiért”.

A naplóban a sebesülés történetét, majd Bagár Iván halálát ismeretlen szerző örökíti meg, akinek kilétét egyelőre homály fedi. Venásch Eszter várja az olvasói ötleteket, hiszen a napló két füzete a kiegészítő lapokkal még további kutatásra ad lehetőséget, például Bagár fia élettörténetének feltárására. Az ismeretlen naplóíró személyére van ötletem, de egyelőre megtartom magamnak, hátha minél többen elolvassák ezt a megrendítően szomorú, mégis lélekemelő kötetet.

<https://szemlelek.net/embermentes-a-budai-barlangban-igy-halt-martirhalalt-a-var-ostromakor-az-evangelikus-lelkesz/>

[Vissza a tartalomjegyzékhez](#)